

DZIENNIK URZĘDOWY

WOJEWÓDZTWA PODKARPACKIEGO

Rzeszów, dnia 16 stycznia 2013 r.

Poz. 318

UCHWAŁA NR XXXV/149/2012 RADY GMINY LUBENIA

z dnia 28 grudnia 2012 r.

w sprawie przyjęcia Programu opieki nad zabytkami Gminy Lubenia na lata 2013 – 2016

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt. 15 Ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t.j. Dz. U. Nr 142 poz. 1591 z 2001 r. z późniejszymi zmianami) w związku z art. 87 ust. 3 i ust. 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. Nr 162, poz. 1568 z późniejszymi zmianami) po uzyskaniu pozytywnej opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków Rada Gminy Lubenia uchwala się co następuje:

§ 1. Przyjmuje się Program opieki nad zabytkami Gminy Lubenia na lata 2013 – 2016, stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy Lubenia.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie po 14 dniach od dnia ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Podkarpackiego.

**Przewodniczący
Rady Gminy Lubenia**

Jerzy Lassota

Załącznik do Uchwały Nr XXXV/149/2012
Rady Gminy Lubenia
z dnia 28 grudnia 2012 r.

GMINNY
PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI
DLA GMINY LUBENIA
NA LATA 2013 - 2016

Lubenia 2012

Zawartość opracowania:

1. Wstęp
2. Podstawy prawne opracowania Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Lubenia na lata 2013-2016
3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami
4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego.
5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego
- 5.1 Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy (analiza dokumentów programowych gminy)
- 5.2 Charakterystyka zasobów i analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy Lubenia
6. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego gminy Lubenia. Analiza szans i zagrożeń
7. Założenia programowe - priorytety, kierunki działań i zadania do realizacji programu opieki nad zabytkami
8. Instrumentarium realizacji programu opieki nad zabytkami Gminy Lubenia
9. Zasady oceny realizacji programu opieki nad zabytkami
10. Źródła finansowania gminnego programu opieki nad zabytkami
11. Realizacja i finansowanie przez gminę zadań z zakresu ochrony zabytków
12. Postanowienia końcowe

1. Wstęp

Dziedzictwo kulturowe stanowi ważny nieodzowny czynnik życia i działalności człowieka. Jest dorobkiem materialnym i duchowym poprzednich pokoleń jak również naszych czasów. Zabytki są nie tylko śladem działalności przeszłych pokoleń, ale też istotnym składnikiem kultury współczesnej, przyczyniając się do kształtowania przyjaznego człowiekowi otoczenia. Bogactwo i różnorodność dziedzictwa kultury może w istotny sposób przyczynić się do rozwoju społeczno- gospodarczego gminy, a tym samym do poprawy jakości życia jej mieszkańców.

Zachowanie zabytków, ich ochrona i konserwacja jest działaniem ważnym w interesie publicznym ze względu na znaczenie zabytków w procesie edukacji, oraz kulturowej identyfikacji mieszkańców. Decyduje o atrakcyjności ekonomicznej i turystycznej regionu.

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami nakłada na jednostki samorządu terytorialnego obowiązek sporządzenia programu opieki nad zabytkami (art. 87 ustawy).

Głównym odbiorcą programu opieki nad zabytkami jest społeczność lokalna, która bezpośrednio powinna odczuć efekty jego wdrażania. Dotyczy to nie tylko właścicieli i użytkowników obszarów i obiektów zabytkowych, ale również wszystkich mieszkańców, gdyż zachowane i należycie pielęgnowane dziedzictwo kulturowe wyróżnia obszar gminy i przesądza o jej atrakcyjności.

Przyjęty przez Radę Gminy w formie uchwały gminny program opieki nad zabytkami (opracowywany na 4 lata) jest elementem polityki samorządowej. Z realizacji programu wójt co 2 lata sporządza sprawozdanie, które przedstawia Radzie Gminy. Program powinien służyć podejmowaniu planowych działań dotyczących inicjowania, wspierania, koordynowania badań i prac z dziedziny ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego oraz upowszechniania i promowania dziedzictwa kulturowego.

Gminny program opieki nad zabytkami, m. in. poprzez działania edukacyjne, może też budzić w lokalnej społeczności świadomość wspólnoty kulturowej, roli i znaczenia lokalnych wartości i wspólnych korzeni. Wspólna dbałość o zachowanie wartości kulturowych wzmacnia poczucie tożsamości, wspiera identyfikację jednostki z tzw. małą ojczyzną, zacieśnia procesy integracyjne w społeczności lokalnej, minimalizując niektóre negatywne skutki globalizacji.

Program opieki nad zabytkami stanowi podwalinę współpracy między samorządem gminy, właścicielami zabytków i Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków, wymaga cyklicznej aktualizacji z uwagi na zmieniające się przepisy prawa oraz zmieniające się uwarunkowania gospodarcze i kulturowe, a także zmieniający się stan zasobów dziedzictwa kulturowego. Współpraca ta rozwijana w kolejnych latach powinna przynieść lokalnej społeczności, i nie tylko, wymierne korzyści w zachowaniu dziedzictwa kulturowego dla przyszłych pokoleń.

2. Podstawy prawne opracowania Gminnego Programu opieki nad Zabytkami Gminy Lubenia na lata 2013-2016

Podstawą prawną do sporządzania gminnego programu opieki nad zabytkami Gminy Lubenia jest Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2003 r. Nr 162, poz. 1568 z późn. zm.).

Zgodnie z art. 87 w/w ustawy:

- wójt sporządza na okres 4 lat gminny program opieki nad zabytkami.
- gminny program opieki nad zabytkami podlega uchwaleniu przez radę gminy, po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków (w tym przypadku - Wojewódzkiego Urzędu Konserwatora Zabytków w Przemyśle Delegatura w Rzeszowie).
- z realizacji programu wójt gminy sporządza, co dwa lata sprawozdanie, które przedstawia Radzie Gminy.

Gminny program opieki nad zabytkami ma na celu w szczególności:

- włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;

- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujące sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
- podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce

Podstawą prawną ochrony dziedzictwa kulturowego w Polsce jest Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2003 r. Nr 162, poz. 1568 z późn. zm.). Określa ona przedmiot, zakres i formy ochrony i opieki nad zabytkami, zasady tworzenia krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, zasady finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach, a także organizację organów ochrony zabytków.

Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce zostały określone w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej uchwalonej 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. Nr 78, poz. 483) m.in. w art. 5, który mówi, że Rzeczypospolita Polska strzeże niepodległości i nienaruszalności swojego terytorium, zapewnienia wolności i prawa człowieka i obywatela oraz bezpieczeństwo obywateli, strzeże dziedzictwa narodowego oraz zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju. W art. 6 ust.1 natomiast Rzeczypospolita Polska stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będącej źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju. Każdy jest zobowiązany do dbałości o stan środowiska i ponosi odpowiedzialność za spowodowane przez siebie jego pogorszenie (art. 86).

Zgodnie z art. 3, 6 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami:

Zabytek - to nieruchomość lub rzecz ruchoma, jej część lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej opieki lub zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną artystyczną lub naukową.

Zabytki można podzielić na:

- **zabytki nieruchome** są to krajobrazy kulturowe, układy urbanistyczne, ruralistyczne i zespoły budowlane, dzieła architektury i budownictwa, dzieła budownictwa obronnego, obiekty techniki, cmentarze, parki, ogrody i inne formy zaprojektowanej zieleni, miejsca upamiętniające wydarzenia historyczne lub działalność wybitnych osobistości bądź inwestycji.
- **zabytki ruchome** są to dzieła sztuk plastycznych, rzemiosła artystyczne i sztuki użytkowej, kolekcji, numizmaty oraz pamiątki historyczne (militaria, sztandary, pieczęcie, odznaki medale order), wytwory techniki, materiały biblioteczne, instrumenty muzyczne, wytwory sztuki ludowej i rękodzieła oraz inne obiekty etnograficzne oraz przedmioty upamiętniające wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji.
- **zabytki archeologiczne** są pozostałościami terenową pradziejowego i historycznego osadnictwa, cmentarzyska, kurhany, relikty działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.

Ochrona zabytków polega na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie; udaremnienia niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków; zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków; kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków; przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu

wywozowi zabytków za granicę; uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

Opieka nad zabytkami sprawowana jest przez jego właściciela lub posiadacza polega w szczególności, na zapewnieniu warunków:

- naukowego badania i dokumentowania zabytku;
- zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie;
- prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku;
- korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości;
- popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury.

Zgodnie z art. 7 Ustawy wyróżnia się następujące formy ochrony zabytków:

- o wpis do rejestru zabytków;
- o uznanie za pomnik historii;
- o utworzenie parku kulturowego;
- o ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy.

Rejestr zabytków znajdujących się na terenie województwa prowadzi wojewódzki konserwator zabytków. Zabytek nieruchomy wpisany zostaje do rejestru zabytków na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków z urzędu, bądź na wniosek właściciela zabytku nieruchomego lub użytkownika wieczystego gruntu, na którym znajduje się zabytek nieruchomy. Do rejestru może być również wpisane otoczenie zabytku wpisanego do rejestru, a także nazwa geograficzna, historyczna lub tradycyjna tego zabytku. Do rejestru wpisuje się zabytek ruchomy na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków na wniosek właściciela tego zabytku. Wojewódzki konserwator zabytków może wydać z urzędu decyzję o wpisie zabytku ruchomego do rejestru w przypadku uzasadnionej obawy zniszczenia, uszkodzenia lub nielegalnego wywiezienia zabytku za granicę albo wywiezienia za granicę zabytku o wyjątkowej wartości historycznej, artystycznej lub naukowej.

Na podstawie *Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* każda gmina prowadzi Gminną Ewidencję Zabytków (GEZ), która stanowi podstawę do sporządzenia Programu Opieki nad Zabytkami. Ewidencja ta ma formę zbioru kart adresowych zabytków nieruchomych z terenu gminy, objętych Wojewódzką Ewidencją Zabytków.

Organami ochrony zabytków zgodnie z art. 89 Ustawy są:

- minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie wykonuje Generalny Konserwator zabytków;
- wojewoda, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje wojewódzki konserwator zabytków.

W ustawie z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2001 r., Nr 142, poz. 1591 z późn. zm.) w art. 7 ust. 1 pkt. 9 zostały określone zadania własne gminy tj. zaspokajanie potrzeb zbiorowych wspólnoty, w szczególności m. in. w sprawach kultury, w tym bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

Uwarunkowania prawne dotyczące ochrony i opieki nad zabytkami regulują następujące akty prawne:

1. Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. - Prawo budowlane (Dz. U. z 2010 r., Nr 243 poz. 1623 z późn. zm.);
2. Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 roku o gospodarce nieruchomościami (Dz. U. z 2010 r., Nr 102 poz. 651 z późn. zm.);
3. Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2012 r., poz. 647);

4. Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2009 r., Nr 151 poz. 1220 z późn. zm.).

4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

Zgodnie z ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, opracowanie krajowego Programu Ochrony zabytków i opieki nad zabytkami jest ustawowym obowiązkiem Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Program określa cele i kierunki działań oraz zadania, które powinny być podjęte w szczególności przez organy i jednostki administracji publicznej w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

Celem programu krajowego jest wzmocnienie ochrony i opieki nad tą istotną materialną częścią dziedzictwa kulturowego oraz poprawa stanu zabytków w Polsce. W założeniach program ma również uporządkowanie działań w sferze ochrony zabytków poprzez wskazanie siedmiu podstawowych zasad konserwatorskich:

- zasady primum non nocere;
- zasady maksymalnego poszanowania oryginalnej substancji zabytku i wszelkich jego wartości (materialnych i niematerialnych);
- zasady minimalnej niezbędnej ingerencji (powstrzymywania się od działań niekoniecznych);
- zasady, zgodnie z którą usuwać należy to (i tylko to), co na oryginał działa niszcząco;
- zasady czytelności i odróżnialności integracji;
- zasady wykonywania wszelkich prac zgodnie z najlepszą wiedzą i na najwyższym poziomie;
- zasady odwracalności metod i materiałów.

Zasady te dotyczą postępowania konserwatorów - pracowników urzędów restauratorów dzieł sztuki, architektów, urbanistów, budowlanych, archeologów, właścicieli i użytkowników obiektów zabytkowych.

W krajowym programie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami wyznaczone zostały następujące cele działań:

1. W zakresie uwarunkowań ochrony i opieki nad zabytkami obejmujących określenie stanu zabytków, służb konserwatorskich, opieki nad zabytkami oraz stanu uregulowań prawnych:

- pełna ocena stanu krajowego zasobu zabytków nieruchomych - określenie kategorii i stopnia zagrożeń.
- pełna ocena stanu krajowego zabytków ruchomych - określenie kategorii i stopnia zagrożeń.
- pełna ocena stanu krajowego zasobu dziedzictwa archeologicznego – określenie kategorii i stopnia zagrożeń oraz wyznaczenie stref o szczególnym zagrożeniu dla zabytków archeologicznych.
- objęcie skuteczną i zorganizowaną ochroną przynajmniej najcenniejszych zabytków techniki.
- pełna ocena stanu krajowego zasobu pomników historii i obiektów wpisanych na listę światowego dziedzictwa - określenie kategorii i stopnia zagrożeń.
- ocena stanu i stopnie objęcia opieką zabytków w poszczególnych kategoriach, doskonalenie i rozwijanie oraz podnoszenie efektywności i skuteczności instytucjonalnej i społecznej ochrony i opieki nad zabytkami.
- ocena stanu służb i możliwości wypełnienia całokształtu zadań związanych z ochroną i opieką nad zabytkami.
- udoskonalenie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami.

2. W zakresie działań o charakterze systemowym:

- Powiązanie ochrony zabytków z polityką ekologiczną, ochrony przyrody, architektoniczną i przestrzenną, celną i polityką bezpieczeństwa państwa. Realizacja powszechnych tendencji

europejskich i światowych do rozszerzania pola ochrony na całe dziedzictwo kulturowe obejmujące i dobra kultury i natury (World Cultural Heritage). Stworzenie warunków pełnoprawnego partnerstwa Polski w strukturach jednostek Unijnych wyspecjalizowanych w ochronie dziedzictwa i krajobrazu kulturowego.

- przygotowanie strategii ochrony dziedzictwa kulturowego wytyczającej główne założenia koncepcji ochrony w Polsce. Wprowadzenie jej do polityk sektorowych we wszystkich dziedzinach i na wszystkich poziomach zarządzania i gospodarowania. Wypracowanie metod zarządzania dziedzictwem kulturowym, w tym w szczególności obiektami z listy światowego dziedzictwa UNESCO i pomnikami historii oraz parkami kulturowymi. Wypracowanie systemu stałego podnoszenia jakości prac prowadzonych w dziedzinie ochrony i opieki nad zabytkami

3. W zakresie systemu finansowania:

- stworzenie sprawnego systemu finansowania ochrony i opieki konserwatorskiej, zasilanego środkami pochodzącymi nie tylko z budżetu, lecz także z odpisów podatkowych, podatków płaconych przez użytkowników obiektów zabytkowych, w tym z usług turystycznych, z kar za niszczenie i nieprawidłowe użytkowanie zabytków i z innych źródeł.

4. W zakresie dokumentowania, monitorowania i standaryzacji metod działania

- tworzenie systemu i stale aktualizowanych, elektronicznych baz informacji o zasobach i stanie zabytków w Polsce i ich dokumentacji. Stworzenie warunków do realizacji ustawowego obowiązku dokumentowania wszystkich prac, przy wszystkich grupach i typach obiektów zabytkowych.
- gromadzenie stale aktualizowanej wiedzy o stanie zachowania, postępach i wynikach prac konserwatorskich i restauratorskich, zagrożeniach, prawidłowości zarządzania bezpieczeństwem użytkowania obiektów zabytkowych oraz o innych formach ochrony dziedzictwa.
- wytworzenie mechanizmów wiążących naukę z praktyką. Wypracowanie i wprowadzenie szczegółowych zasad ochrony dziedzictwa w planach zagospodarowania przestrzennego. Wypracowanie standardów zagospodarowania i estetyki zabytkowych przestrzeni publicznych.

5. W zakresie kształcenia i edukacji:

- utrzymanie i doskonalenie dotychczas wypracowanego systemu kształcenia w dziedzinie konserwacji i ochrony. Stworzenie systemu podnoszenia kwalifikacji w każdej grupie zawodowej pracującej na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego.
- kształcenie społeczeństwa w duchu poszanowania wartości materialnych i niematerialnych wspólnego wielokulturowego dziedzictwa.
- upowszechnianie wśród właścicieli i użytkowników obiektów zabytkowych znajomości zasad konserwatorskich, zasad etyki i profilaktyki konserwatorskiej. Tworzenie mechanizmów ekonomicznych sprzyjających prawidłowemu traktowaniu obiektów zabytkowych.

6. W zakresie współpracy międzynarodowej:

- wzmocnienie obecności Polski w światowym i europejskim środowisku działającym na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego i promocja polskich osiągnięć w tej dziedzinie.
- wsparcie działań na pojęciu wspólnego dziedzictwa kultury ludności w szczególności „Europy - wspólnego dziedzictwa kultury”, w którym wyzwaniem stanowią „obszary dwu- lub wielokulturowe”. Troska o ochronę polskiego dziedzictwa kulturowego za granicą.

Strategicznym dokumentem o charakterze krajowym jest Narodowa Strategia Rozwoju Kultury, elementem jej jest Narodowy Program Kultury „Ochrona zabytków i dziedzictwa kulturowego”. Określa on politykę Państwa do 2013 r. w zakresie ochrony dziedzictwa narodowego. Instrumentami wdrażania strategii są programy operacyjne, stanowiące podstawę finansowania działań z zakresu dziedzictwa kulturowego z budżetu Państwa, rozdysponowane przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Programy jak również ich zakresy ulegają zmianie w poszczególnych latach. Corocznie ogłaszany jest Program Operacyjny „Dziedzictwo Kulturowe”, posiada wyróżnione priorytety i działania. Program umożliwia pozyskiwanie środków finansowych na przeprowadzenie działań rewitalizacyjnych oraz rewaloryzacyjnych obiektów i obszarów

zabytkowych, rozwój ośrodków muzealnych, kultywowanie tradycji ludowych, czy ochronę zabytków archeologicznych.

Na poziomie województwa dokumentem strategicznym w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego jest Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami w Województwie Podkarpackim na lata 2010-2013 r. przyjęty Uchwałą Nr ZLIV/845/10 Sejmiku Województwa Podkarpackiego z dnia 29 marca 2010 r.

5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

5.1 Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy (analiza dokumentów programowych gminy)

Dla gminy Lubenia wykonane zostały następujące dokumenty programowe:

- Strategia rozwoju gminy Lubenia - opracowana przez RARR S.A. z 1999 r.
- Studium ochrony wartości kulturowych i krajobrazu dla gminy Lubenia z 1999 r.
- Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Lubenia z 2000 r.
- Plan rozwoju lokalnego gminy Lubenia z 2004 r.
- Plan odnowy miejscowości Straszędzie na lata 2011-2018
- Plan odnowy miejscowości Siedliska na lata 2011-2018

W studium ochrony wartości kulturowych i krajobrazu dla Gminy Lubenia wyznaczono następujące rodzaje stref ochrony konserwatorskiej:

A - strefa pełnej ochrony historycznej struktury przestrzennej wyznaczonej dla obszarów obejmujących dwa zespoły kościelne z otoczeniem i teren po pierwszym kościele parafialnym w Lubeni (tzw. kościelnisko).

W granicach opracowania ustalono strefę:

A-1 - dla zabytkowego murowanego zespołu kościelnego p.w. Św. Urszuli w Lubeni

A-2 - dla terenu, gdzie wcześniej stały poprzednie drewniane kościoły (od powstania lubieńskiej parafii, aż do przeniesienia tegoż kościoła do sąsiedniego Straszędia w 1928 roku.

A-3 - dla obszaru wokół zabytkowego drewnianego zespołu kościelnego p.w. MB Nieustającej Pomocy w Straszędzu (przeniesiony z Lubeni).

„OW” - strefa obserwacji archeologicznej i ochrony stanowisk archeologicznych

W granicach gminy Lubenia zostało zewidencjonowanych 56 stanowisk archeologicznych (udokumentowane i skartowane na kartach AZP). Są one różnej wielkości i rangi poznawczej.

Większość z nich znajduje się na terenie upraw rolnych i w związku z tym wszystkie stanowiska są w pewnym stopniu narażone na zniszczenie, ale ze względu na stopień zagrożenia i ich wartość poznawczą należy je zróżnicować i adekwatnie do wartości z nimi postępować.

Strefa **„OW”** obserwacji archeologicznej (punktowo) obejmuje przede wszystkim domniemane grodzisko w Lubeni i najbliższe mu stanowiska, które związane są z nim funkcjonalnie. Na terenach objętych strefą **„OW”** (podobnie jak na oznaczonych stanowiskach archeologicznych) nie można prowadzić żadnych prac ziemnych bez zgody Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

E - wyznaczona strefa ma na celu eksponowanie wartościowych obiektów lub też całych założeń objętych strefą **„A”**. Obszary objęte tą strefą uzależniono od wielkości i sylwety zespołów lub obiektów zabytkowych i ukształtowania terenu, na którym jest on usytuowany. Poprzez obszar objęty strefą **„E”** prowadzi się wgląd na zespoły i ich otoczenie z przebiegających w pobliżu dróg poprzez przyległe do nich tereny otwarte.

„E-1” - strefa wyznaczona dla obszaru położonego po północnej stronie drogi przebiegającej przez Siedliska, Lubień na granicy tych miejscowości, który stanowi przedpole dla ekspozycji zabytkowego zespołu kościelnego w Lubeni.

„E-2” - strefa ta natomiast ma na celu utrzymanie ekspozycji na zabytkowy drewniany kościół w Straszylu p.w. M.B. Nieustającej Pomocy od strony głównej drogi przebiegającej przez wieś, przy której jest on usytuowany.

„E-3” - strefa wyznaczona dla obszaru położonego na południe od w/wym. kościoła w Straszylu, poprzez który eksponuje się kościół z bocznej drogi prowadzącej z kierunku południowego do kościoła.

„K” - strefa ochrony krajobrazu, wyznaczona dla terenów gminy, które obejmują fragment położonego w granicach gminy Hyżnińskiego - Gwoźnickiego Obszaru Chronionego Krajobrazu. Obejmuje ona część gminy posiadającą duże fragmenty krajobrazu naturalnego w postaci sporych połaci naturalnych obszarów leśnych pokrywających wzniesienia i głębokie wąwozy.

Walory widokowe krajobrazu gminy Lubenia

Walory widokowe krajobrazu na poszczególne fragmenty gminy i najważniejsze obiekty zabytkowe można podziwiać z punktów, ciągów i platform widokowych. Najważniejsze z nich ujęto na planszy wytycznych konserwatorskich:

- ✚ Platforma widokowa usytuowana na wzniesieniu w pobliżu drogi do przysiółka Księży Lasek w Lubeni z widokiem na duże fragmenty gminy, a przede wszystkim dolinę rzeki Lubenki.
- ✚ Ciąg widokowy z drogi prowadzącej do centrum wsi z przysiółka Jasienniki na dolinę Lubenki z dobrze wyeksponowanym kościołem w Lubeni.
- ✚ Ciąg widokowy z drogi biegnącej przez przysiółek Jasienniki na dolinę Lubenki od południa.
- ✚ Ciąg widokowy z drogi w Sołonce na usytuowaną w dolinie wieś.
- ✚ Ciąg widokowy z drogi prowadzącej ze wzniesienia koło cmentarza w Sołonce od południa na wieś położoną w dolinie potoku.
- ✚ Platforma widokowa położona na wzniesieniu nad Sołonką z widokiem na tę wieś i fragment gminy z Lubenią i Siedliskami.
- ✚ Platforma widokowa w Lubeni w przysiółku Horodna z widokiem na fragment doliny rzeki Lubenka w Straszylu i wschodnią część Lubenki.
- ✚ Ciąg widokowy z widokiem na kościół w Lubeni z drogi Siedliska - Lubenia.
- ✚ Ciąg widokowy na zabytkowy kościół w Straszylu z głównej drogi prowadzącej przez wieś od strony wschodniej.
- ✚ Ciąg widokowy na zabytkowy kościół w Straszylu z głównej drogi prowadzącej przez wieś od strony zachodniej.
- ✚ Ciąg widokowy z widokiem na zabytkowy kościół w Straszylu z bocznej drogi prowadzącej w kierunku kościoła od południa.
- ✚ Platforma widokowa usytuowana w przysiółku Podlas w Straszylu z widokiem na duże fragmenty gminy i Pogórza rzeszowskiego w kierunku Rzeszowa.
- ✚ Platforma widokowa usytuowana w przysiółku Podlas w Straszylu w pobliżu granicy z Sołonką z widokiem od południa na dolinę Lubenki w Straszylu i wschodniej części Lubeni.
- ✚ Platforma widokowa usytuowana w pobliżu przysiółka Broniakówka w Siedliskach w pobliżu granicy z Lubenią z widokiem na dolinę Lubenki i fragmenty Pogórza Rzeszowskiego od północy.
- ✚ Ciąg widokowy usytuowany przy drodze na granicy gminy w Sołonce z widokiem na tę wieś usytuowaną w dolinie rzeczki i fragmenty Pogórza od strony zachodniej

Plan Odnowy Miejscowości Straszyl na lata 2011-2018 przyjęty został w 2011 r. uchwałą Nr 1/2011 Zebrania Wiejskiego Sołectwa Straszyl z dnia 31 lipca 2011 r. Jego celem jest próba ochrony zasobów naturalnych i wykorzystania wiejskiego dziedzictwa kulturowego oraz walorów przyrodniczo-krajobrazowo-przestrzennych wsi, mobilizacja lokalnych społeczności i pobudzenie aktywności do działań na rzecz poprawy warunków i jakości życia we wsi. Chodzi także o podniesienie i wzbogacenie atrakcyjności turystycznej, agroturystycznej i rekreacyjnej wsi Straszyl i przez to także gminy oraz poprawę jej wizerunku poprzez

właściwe wykorzystanie zasobów ukształtowania terenu a także dziedzictwa kulturowego jako ważnych produktów turystycznych. W planie można wyróżnić następujące ogólne zakresy problemowe:

- ochronę elementów krajobrazu wiejskiego;
- podnoszenie atrakcyjności infrastruktury społeczno - usługowej, kulturalnej i turystycznej na obszarze gminy;
- ochronę i wykorzystanie obiektów architektonicznych oraz rozbudowę infrastruktury wsi;
- modernizację istniejącego systemu komunikacji drogowej;
- kultywowanie tradycji społeczności lokalnych;
- wspieranie inicjatyw indywidualnych mieszkańców wsi, szczególnie rolników w działaniach na rzecz odnowy wsi

Plan Odnowy miejscowości Siedliska na lata 2011-2018 przyjęty uchwałą Nr 1/2011 Zebrania Wiejskiego Sołectwa Siedliska z dnia 2 października 2011 r. określa działania natury społecznej, gospodarczej i przestrzennej, zmierzające do aktywności obszarów wiejskich na terenie gminy Lubenia. Cele i zadania zawarte w dokumencie wpisują się w założenia Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013 - Oś Priorytetowa : „Jakość życia na obszarach wiejskich i różnicowanie gospodarki wiejskiej - Działanie: „Odnowa i rozwój wsi”.

Działanie „Odnowa i rozwój wsi” zawarte w Osi 3 PROW 2007-2013 realizuje cel polegający na poprawie jakości życia na obszarach wiejskich przez zaspokojenie potrzeb społecznych i kulturalnych mieszkańców wsi oraz promowanie obszarów wiejskich. Umożliwi to rozwój tożsamości społeczności wiejskiej, zachowanie dziedzictwa kulturowego i specyfiki obszarów wiejskich oraz wpłynie na wzrost atrakcyjności turystycznej i inwestycyjnej obszarów wiejskich.

5.2. Charakterystyka zasobów i analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy Lubenia

Gmina Lubenia położona jest w centralnej części województwa podkarpackiego. Obejmuje swym zasięgiem ponad 5477 ha, administracyjnie podzielona jest na cztery sołectwa:

- Lubenia
- Straszycdle
- Siedliska
- Sołonka

i liczy obecnie 6541 mieszkańców.

Gmina położona jest na terenie Pogórza Dynowskiego. Część miejscowości Straszycdle i Sołonka leży w obrębie Krajobrazu Chronionego Obszaru Hyżnińskiego - Gwoźnickiego. Teren gminy jest terenem podgórskim i górkim o największym wzniesieniu 420 m n.p.m.

Historia gminy Lubenia i jej miejscowości:

Tereny gminy Lubenia od wczesnego średniowiecza były obszarem, na którym dokonywały się interesujące procesy osadnicze w bezpośredniej bliskości granicy polsko - ruskiej. Obok sprzyjających czynników fizjograficznych i geopolitycznych na powstanie i rozwój miejscowości w gminie ważny wpływ wywarło ich położenie względem szlaków komunikacyjnych na przełomie XIV i XV w.

Kontynuacją najwcześniejszego osadnictwa było zasiedlanie tych ziem w VI w. przez Slawinów utożsamianych z Lędzianami - Lachami. W kolejnych wiekach zmieniał się zwierzchnictwo nad tymi ziemiami i ich przynależność państwowa aż do XV w.

Lubenia pierwotnie stanowiła własność królewską. Pośrednim dowodem takiej przynależności jest przywilej lokacyjny. Wieś została lokowana na tzw. Surowym korzeniu w 1359 r. na prawie niemieckim. W 1392 r. powstała parafia rzymsko - katolicka pw. Św. Urszuli. Akcja kolonizacyjna musiała napotkać poważne trudności, skoro 1440 r. wydany został kolejny przywilej lokacyjny. Z 1493 r. pochodzi wzmianka o miejscowym plebanie co jest pewnym dowodem na istnienie parafii i kościoła.

W 1589 r. Lubenia należała do największych wsi dominium tyczyńskiego. Wieś była bardzo dobrze zagospodarowana - znajdował się tu młyn o jednym kole, karczma i dwa zakłady rzemieślnicze. Oprócz kmieci gospodarujących na 25 łanach ziemi gospodarowało tutaj 7 rodzin zagrodniczych oraz 23 rodziny komornicze a 5 innych utrzymywało się z tkactwa. Liczbę mieszkańców szacuje się na około 500 osób. Taki pomyślny stan utrzymywał się przez następne kilkadziesiąt lat aż do napadu Tatarów Bodziackich w 1624 r. (odbudowa potrwała do 1640 r.).

Katastrofalne niszczenia przyniosła II połowa XVII w. kiedy te tereny były pustoszone przez wojska szwedzkie, siedmiogrodzkie i kozackie oraz koronne. W 1663 r. w uprawie znajdowało się zaledwie 10 łanów ornych, zysk przynosił młyn i karczma. Z pracy na roli utrzymywało się 7 rodzin zagrodniczych i 30 komorniczych. Funkcjonowała kuźnia, zakład szewski i płócienniczy. Po napadzie Tatarów krymskich 1672 r. stan gospodarczy Lubeni pogorszył się jeszcze bardziej.

Działania wojenne w latach 1700 - 1721 spowodowały kolejne zniszczenia w substancji materialnej wsi. W 1713 r. istniało 67 domów; aż 20 chałup było spalonych. Największą część ziemi bo około 1644 morgi posiadali chłopci, około 79 folwark i około 100 probostwo. Lasy zajmowały niewielki obszar, około 21 morgi, należący w całości do dworu. Pierwotny, drewniany kościół nie zachował się - w 1739 r. zbudowano nowy drewniany kościół pw. Św. Urszuli, konsekrowany przez biskupa przemyskiego w 1745 r.

Około 1785 r. ludność Lubeni wynosiła 1085 mieszkańców. W 1808 r. liczba ludności wzrosła do 1106 mieszkańców zamieszkujących w 181 domostwach. Przy plebanii działał folwark, dwór pański i karczma znajdowały się na południe od kościoła. Zespół folwarczny Smoszkówka usytuowany w środkowej części wsi tworzyły 4 budynki drewniane. Zachodnią część wsi tworzyły przysiółki Maternówka i kosina a wschodnią przysiółki Horodna, Przylasek i Łysa Góra.

W 1890 r. w Lubeni działały 2 karczmy. W 1931 r. oddano do użytku nowy murowany kościół a starą drewnianą świątynię przeniesiono w 1929 r. do Straszycy.

Pierwsza wzmianka na temat wsi **Straszyc** znajduje się w dokumencie królewskim z 1423 r. Od czasów Średniowiecza Straszyc było pod względem wielkości drugą po Lubeni wsią obecnej gminy.

W 1589 r. we wsi uprawiano 16 łanów ziemi ornej, pracował tu 1 młyn wodny i czynna była 1 karczma. Poza rodzinami kmiecymi wieś była zamieszkała przez 3 rodziny zagrodnicze i 11 rodzin komorniczych. W I ćwierci XVII w. udało się zwiększyć ogólny areal ziemi uprawnej do 17 łanów.

Podczas napadu w 1624 r. wróg zniszczył młyn oraz karczmę. Opuszczone 3 a następnie 5 łanów roli włączono do folwarku. Do 1651 r. nie udało się zlikwidować szkód i ten kryzysowy stan uległ dalszemu pogorszeniu w II połowie XVII w. Jeszcze w 1668 r. karczma nie była odbudowana. W owym czasie w Straszycy istniał drugi dwór i folwark na którym było osadzonych 11 kmieci odrabiających pańszczyznę.

W 1673 r. po niebywale niszczącym napadzie Tatarów Krymskich we wsi uprawiano zaledwie 2 łany pół uprawnych. Pod koniec XVIII w. w Straszycy istniało tylko 26 domostw. Do 1713 r. stan gospodarczy wsi uległ nieznacznej poprawie - liczba domostw zwiększyła się do 37. Około 1785 r. liczba ludności wynosiła 811 osób a liczba gospodarstw wzrosła do 138. W połowie XIX w. zespół dworski znajdował się w centralnej części wsi o nazwie Nalepki i obejmował 1 budynek murowany, 10 drewnianych oraz 1 staw. W 1889r. Straszyc liczyło 1530 mieszkańców. W 1905 r. majątek dworu obejmował około 193 ha pół ornych.

W 1929 r. przeniesiono drewniany kościół z Lubeni i erygowano parafię p.w. Matki Boskiej Nieustającej Pomocy.

Pierwsza wzmianka dot. wsi **Siedliska** znajduje się w dokumencie z 1423 r. w którym król Władysław Jagiełło nadaje włość tyczyńską Janowi z Jicina. W 1589 r. uprawiano tu 8 łanów ziemi ornej i oprócz nieznannej ilości rodzin kmiecych zamieszkiwały tu 2 rodziny zagrodnicze, 12 komorniczych oraz 2 rzemieślnicze. Działał tu młyn wodny oraz karczma.

Brak danych o zniszczeniach w 1624 r. w czasie najazdu Tatarów, w 1640 r. w uprawie znajdowało się 8 łanów ziemi, zyski przynosił młyn oraz karczma. Ludność składała się z kmieci, 2 rodzin zagrodniczych, 12 komorniczych oraz 3 rzemieślniczych.

Komisarze lustrujący Siedliska w 1651 r. zastali wieś w bardzo dobrej kondycji gospodarczej ale już w latach 1656-1657 wieś doznała dotkliwych zniszczeń przez wojska szwedzkie a później kozackie i siedmiogrodzkie W 1668 r. gospodarowało w Siedliskach 18 rodzin kmiecych osiadłych na pół łanowych gospodarstwach. Kmiecie ci byli zobligowani do pańszczyzny 3 dni w tygodniu. Obok nich żyło 7 rodzin

zagrodniczych, 24 komorniczych oraz 14 budniczych. Wśród rodzin komorniczych był kowal i tkacz. We wsi był dwór i karczma. Po kolejnym napadzie Tatarów w 1672 r. w Siedliskach zachowały się tylko 3 domostwa. Powolny proces odbudowy doprowadził w końcu XVII w. do istnienia zaledwie 26 chałup.

Po zniszczeniach w 1713 r. odnotowano w Siedliskach tylko 10 rodzin kmiecych oraz 15 zagrodniczych i 12 chałupniczych. Czynny był też młyn na Wisłoku. W latach 1785 - 1788 większość ziemi ornej - około 672 morgi, należała do miejscowych chłopów, do dworu około 422 morgi ziemi ornej oraz 54 morgi łąk, 5 morgów ogrodów i 37 morgów pastwisk. Zespół dworski tworzył murowany budynek dworu, folwark z piekarnią, 6 budynków drewnianych gospodarczych oraz 2 stawy. Centralną część wsi tworzyły niwy o nazwach: Winnica, Broniakówka, Głęboka i Jawcza. W tym czasie w Siedliskach zamieszkiwało 608 osób.

W 1889r. populacja wsi liczyła 1137 osób zamieszkujących w 235 domostwach. Działała tu Szkoła Ludowa a także 2 karczmy.

W 1978 r. wzniesiono nowy kościół i w 1982 r. erygowano parafię Św. Józefa.

Solonka jest najmłodszą spośród wszystkich wsi gminy Lubenia. Wieś powstała przed 1589 r. Niezbyt korzystne położenie wymagało karczowania przez osadników zwartych połąci lasu. W 1589 r. mieszkało tylko 16 rodzin zagrodniczych i działał tu młyn wodny. Teren zasiedlony znajdował się a północnej części wsi. W latach 20 XVII w. potencjał gospodarczy wsi zwiększył się o 1 gospodarstwo zagrodnicze. Ogółem zamieszkiwało wtedy około 100 osób.

Solonka została oszczędzona w czasie najazdów tatarskich w 1624 r. W 1663 r. we wsi gospodarowało 16 zagrodników natomiast w 1668 r. 11 rodzin zagrodniczych i 1 budnicza. Włościanie odrabiali pańszczyznę w dworach w Lubeni i w Siedliskach. Ten stosunkowo pomyślny okres trwał do 1672 r., kiedy to wieś została splądrowana przez Tatarów krymskich i w 1673 r. pozostało w niej tylko 6 rodzi zagrodniczych. Pod koniec XVII w. istniało 14 domów drewnianych.

Na początku XVIII w. zanotowano 14 rodzin zagrodniczych gospodarujących na ćwierćłanowych gospodarstwach oraz 8 rodzin chałupniczych. W 1785 r. ludność Solonki wynosiła 240 mieszkańców. Do miejscowych chłopów należało około 461 morgów ziemi ornej, 8 morgów łąk, 37 morgów ogrodów i 60 morgów pastwisk. Dworski obszar leśny obejmował powierzchnię około 302 morgów.

W połowie XIX w. w Solonce był czynny 1 tartak. W 1987 r. wzniesiono tu filialny kościół p.w. Św. Wojciecha.

Do zabytków architektury sakralnej na terenie gminy Lubenia należą dwa zespoły kościelne w Lubeni i w Straszylu oraz kaplica cmentarna usytuowana na cmentarzu należącym do parafii w Lubeni, a położona na terenie wsi Siedliska.

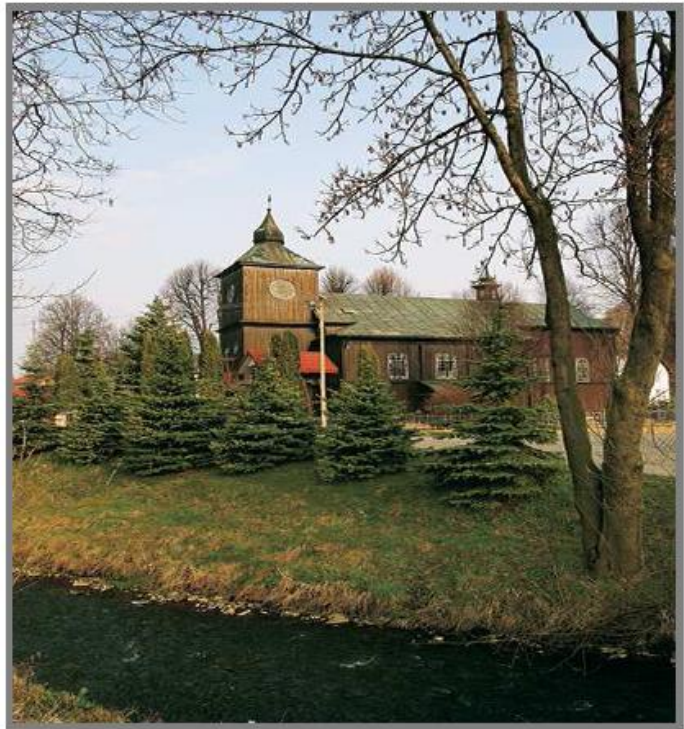

Zespół kościelny w Lubeni składa się z kościoła, plebani i otaczającego kościół starodrzewia. Kościół parafialny pw. św. Urszuli w Lubeni usytuowany jest w północno - wschodniej części wsi, około 100 m od głównej drogi prowadzącej przez wieś, na zboczu góry. Wzniesiony został na północ od miejsca, gdzie stał poprzedni kościół, istniejący tutaj już w XVIII w., który w 1929 r. przeniesiony został do sąsiedniej wsi Straszędzie. Obecnie istniejący neogotycki kościół parafialny został wzniesiony w latach 1928-1931. Wybudowano go z czerwonej palonej cegły, na zaprawie wapienno - cementowej, posadowiono na kamiennym podmurowaniu.

Jest to kościół trzynawowy z transeptem, posiada trójbocznie zamknięte prezbiterium (zwrócone na północny wschód) i wieżę na osi elewacji głównej. Po bokach wieży umieszczone są niewielkie przedsionki. Po obu stronach prezbiterium znajdują się prostokątne pomieszczenia - m.in. zakrystia. Wnętrze świątyni sklepione są krzyżowo na gurtach, w niektórych pomieszczeniach występują stropy płaskie. Pomiędzy nawami rozmieszczone są filary wzniesione na rzucie krzyża greckiego.

Kościół nakryty został dachem siodłowym opadającym trzema spadami nad częścią ołtarzową. Nad transeptem położony został dach naczółkowy. Na skrzyżowaniu nawy głównej i transeptu umieszczona została czworoboczna wieżyczka na sygnaturkę z latarnią nakryta spiczastym hełmem pokrytym blachą miedzianą. Trójkondygnacyjowa wieża wzniesiona jest na planie prostokąta. Nad drugą kondygnacją opięta jest gzymsami trójkątnie wyłamanymi ku górze. W ścianach jej trzeciej kondygnacji znajdują się trójdzielne okna rozdzielone kolumnkami, umieszczone w kwadratowych, otynkowanych płycinach. Ośmioboczna izbica wieży kościelnej nakryta została również ośmiobocznym smukłym hełmem, pokrytym blachą miedzianą, podobnie jak dach świątyni. W ścianach kościoła umieszczone są ostrołukowe okna o rozglifionych dwustronnie ościeżach. Otwory drzwiowe prowadzące do wnętrza świątyni są prostokątne, zamknięte u góry łukiem segmentowym. Kościół posiada instalację elektryczną oraz ogrzewanie.

Zespół kościelny w Straszędzie to otoczony starodrzewiem drewniany kościół. W skład zespołu wchodziła spalona w 1993 r. plebania. Kościół parafialny pw. Matki Bożej Nieustającej Pomocy w Straszędzie przeniesiony został z sąsiedniej Lubeni w latach 1928 - 1929. Wiąże się to z erygowaniem samodzielnej parafii rzym. - kat. w Straszędzie, wydzielonej z parafii Lubenia w 1929 r.

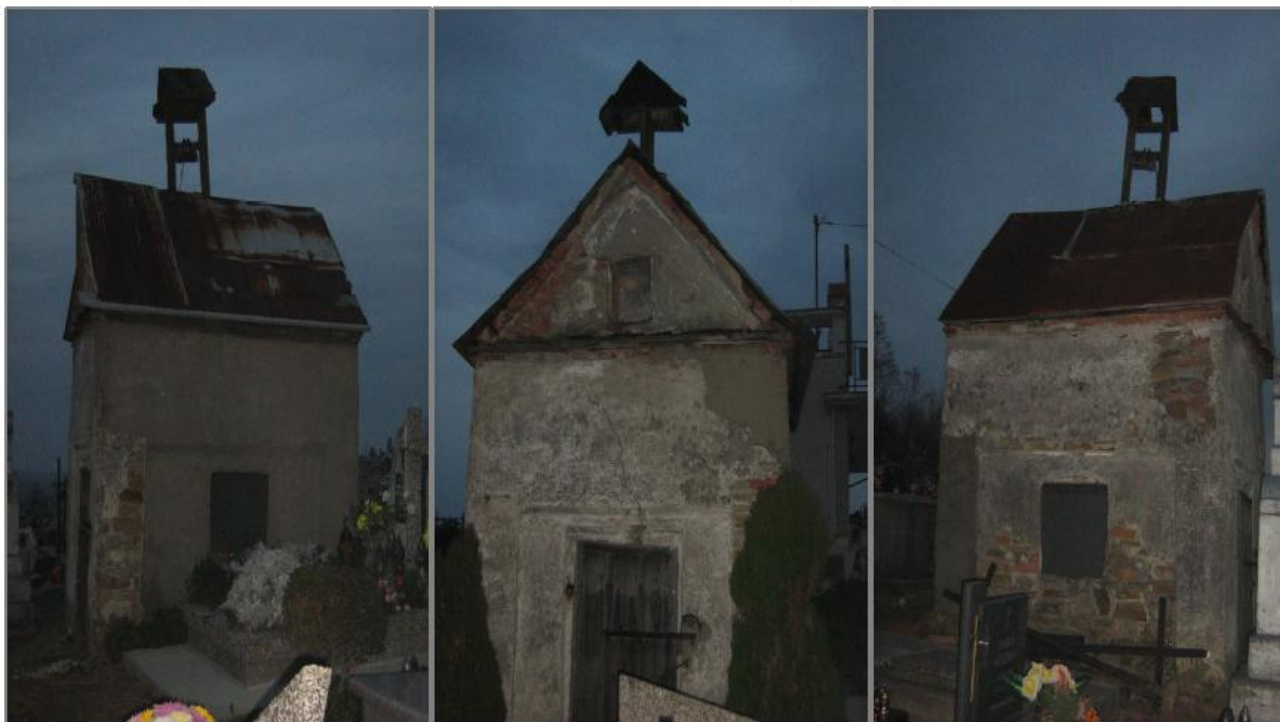

Kościół jest obiektem trójnawowym (nawy boczne są dużo węższe od nawy głównej), halowym, trójrzędowym o konstrukcji zrębowej z lisicami na ceglanej podmurówce. Od południowej strony usytuowana jest wieża (na planie kwadratu) o konstrukcji słupowej. Do wieży przylegają dwa przedsionki. Od zachodu do prezbiterium dobudowana została murowana zakrystia.

Nawy rozdzielone są arkadami o odcinkowym łuku, wspartymi na słupach o przekroju kwadratu.

Sklepienia świątyni są zróżnicowane. W nawie głównej znajduje się spłaszczona kolebka, a w nawach bocznych - pozorne sklepienia odcinkowe. Pomiędzy prezbiterium a nawą umieszczona została belka tęczowa.

Do zabytków architektury sakralnej na terenie gminy Lubenia zalicza się także kaplica cmentarna usytuowana na cmentarzu w Siedliskach, należącym do parafii w Lubeni.

Kaplica cmentarna została wybudowana prawdopodobnie w I połowie XIX w. Jej fundatorami byli zapewne właściciele dworu. Kaplica ta jest murowana z kamienia i otynkowana. Frontem zwrócona jest na zachód. Wzniesiono ją na planie prostokąta. Przykryta jest dwuspadowym dachem, pokrytym pierwotnie gontem a obecnie blachą. Na kalenicy dachu usytuowana została mała wieżyczka na sygnaturkę. Ściany kaplicy zwieńczone są profilowanym gzymsem podokapowym. Na narożach ścian występują lizeny o sfazowanych krawędziach. Pośrodku tych płycin znajdują się prostokątne otwory okienne rozglifione do wewnątrz. W ścianie frontowej kaplicy również znajduje się prostokątna płycina, a w niej także prostokątny otwór drzwiowy. Do wnętrza prowadzą drewniane, jednoskrzydłowe drzwi. W szczycie frontowym znajduje się niewielka prostokątna wnęka. Obecnie obiekt znajduje się w bardzo złym stanie technicznym. Dach przykryty jest zardzewiałą blachą, miejscami jest już dziurawy i wymaga remontu. Tynk odpada od ścian kaplicy, a kamień, z którego została zbudowana wykrusza się.

Do zabytków architektury sakralnej na terenie gminy Lubenia zaliczyć można także przydrożne kapliczki. Najliczniej reprezentowane są kapliczki murowane z kamienia bądź cegły. W grupie tej wyodrębnić można kilka typów kapliczek, z których najbardziej okazałe są kapliczki domkowe, tzw. mieszczące zamknięte wnętrze, do którego można wejść. W tej grupie często spotkać można kapliczki bardzo okazałe, z dekoracyjnymi szczytami przypominającymi elewacje frontowe kościołów.

Do takich zalicza się tzw. kapliczka z dzwonkiem, usytuowana w Siedliskach. Wzniesiona została po zachodniej stronie drogi prowadzącej przez wieś w kierunku Tyczyna, na stromej skarpie będącej wysokim brzegiem dawnego koryta Wisłoka.

Frontem zwrócona jest na wschód - do drogi.

Ufundowana została przez właściciela dworu w Siedliskach, prawdopodobnie w 2 połowie XIX w.

Pierwotnie pełniła funkcję kapliczki przeciwburzowej.

Wybudowana została z cegły, otynkowana i pobielona.

Kapliczka ta została wzniesiona na planie prostokąta zbliżonego do kwadratu ze ściętymi narożami.

Posadowiona została na cokole z odsadzką. Przykryta została dwuspadowym dachem, pokrytym pierwotnie gontem, po 1958 r. dachówką, a obecnie blachą.

W 1958 r. oprócz wymiany pokrycia dachu przebudowano również wieżyczkę na sygnaturkę i wymieniono stolarkę. Wieżyczka ta pierwotnie była drewniana, obecnie konstrukcja nośna sygnaturki wykonana jest z żelaznego płaskownika, nakryta blaszaną czapą, a całość obita jest blachą. Zwieńczona została niewielkim metalowym krzyżem.

W szczycie frontowym umieszczona została prostokątna wnęka zamknięta trójkątnie, w której ustawiono wizerunek Matki Bożej Różańcowej. Wnęka ta jest zaszkłona. Wejście do kapliczki umieszczone jest od wschodu. Do kapliczki prowadzą drewniane drzwi, w górnej części przeszklone. W ścianach bocznych oraz tylnej umieszczono płyciny. W obu ścianach bocznych umieszczone zostały prostokątne otwory okienne. Kapliczka wewnątrz posiada strop płaski. Przy ścianie tylnej usytuowana została mensa ołtarzowa, na której ustawiono figurę Chrystusa (uszkodzona). Posadzka jest kamienna. Kapliczka zasadniczo zachowana jest w dobrym stanie technicznym. Jedynie fundament jej tylnej ściany rozpada się.

Kapliczkę, tego samego typu co wyżej opisana, lecz o dużo skromniejszej architekturze i mocno przebudowaną, zobaczyć można również w Lubeni. Usytuowana jest ona po północnej stronie drogi prowadzącej przez wieś, obok domu nr 124 A.

Wzniesiona została prawdopodobnie w 1 ćw. XX w. Pierwotnie kapliczka ta była tynkowana, obecnie obłożona jest betonowymi płytkami o fakturze kamienia (imitującymi kamień) w kolorze szarym i różowym.

Wzniesiona została na planie prostokąta zbliżonego do kwadratu. Przykryta jest dwuspadowym dachem, pokrytym dachówką - karpiówką. W szczycie frontowym umieszczona jest mała, prostokątna wnęka zamknięta trójkątnie, w której ustawiono figurkę św. Józefa z Dzieciątkiem. Wnęka ta nie jest zaszkłona. Wejście do kapliczki umieszczone jest od wschodu. W prostokątny otwór wejściowy wstawione są obecnie dwuskrzydłowe drewniane drzwi, w górnej części przeszklone. Wewnątrz kapliczki, wzdłuż całej długości ścianki tylnej usytuowana została mensa ołtarzowa, na której ustawiono figurę Matki Bożej Niepokalanie Poczętej. W 1998 r. kapliczka ta przeszła remont, który zasadniczo zmienił jej wygląd zewnętrzny.

Na terenie gminy spotkać można również kapliczki trójkondygnacyjne. Wspólną ich cechą są poprzedzielane wydatnym profilowanym gzymsem, trzy graniastosłupowe kondygnacje. Wnęki, które się w nich znajdują, mogą być przeszklone lub otwarte. Czworoboczna bryła kapliczek umieszczona jest zazwyczaj na sześcienniej bazie ze schodkowym postumentem, co dodatkowo nadaje im monumentalny charakter. Taką kapliczkę można spotkać po południowej stronie drogi biegnącej przez wieś Sołonka. Kapliczka ta ufundowana została w 1927 r. przez Wojciecha i Franciszkę Krupów oraz Wacława i Balbinę Dulińskich. Zamówiono ją w warsztacie kamieniarskim w okolicach Frysztaka.

Kapliczka ta posadowiona jest na trzystopniowym cokole. Wzniesiono ją na planie kwadratu. Wyróżniają podział na trzy kondygnacje, które podzielone są wydatnymi, profilowanymi gzymsami. W najniższej kondygnacji zasadniczej bryły kapliczki, od frontu, znajduje się blenda w kształcie prostokąta o ściętych narożach, w której umieszczony został napis informujący o fundacji kapliczki. W środkowej kondygnacji umieszczono prostokątną niszę zamkniętą uskokowo łukiem, w której stoi figura Chrystusa. W górnej kondygnacji kapliczki znajduje się identyczna nisza, a w niej figura Matki Boskiej. Obie nisze są zaszklone. W ściankach bocznych na wszystkich trzech kondygnacjach znajdują się płytkie prostokątne blendy zamknięte uskokowo łukiem. Wysoka bryła kapliczki zwieńczona została skomplikowaną formą daszku w kształcie ściętej piramidy o wklęsłych ścianach. Na jej szczycie ustawiony jest kamienny krzyż łaciński z postacią Chrystusa.

Podobną kapliczkę można spotkać w Lubeni. Jest ona usytuowana na wysokiej skarpie w południowej części miejscowości, po zachodniej stronie głównej drogi prowadzącej przez tę wieś, blisko granicy ze Straszędlem.

Kapliczka ta ufundowana została w 1922 r. przez Mariannę i Szymona Wilków. Posadowiona jest na dwustopniowymi cokole. Wzniesiona została na planie prostokąta zbliżonego do kwadratu. Podzielona na trzy kondygnacje, której poprzedzielane są wydatnym i profilowanymi gzymsami. W najniższej kondygnacji zasadniczej bryły kapliczki, od frontu, znajduje się blenda w kształcie prostokąta o ściętych narożach, w której umieszczony został napis informujący o fundatorach kapliczki. W środkowej kondygnacji umieszczona została prostokątna nisza zamknięta półkoliście, w której ustawiono figurę Chrystusa. W górnej kondygnacji kapliczki znajduje się identyczna nisza, a w niej figura Matki Boskiej Bolesnej. W ściankach bocznych na dwóch wyższych kondygnacjach znajdują się prostokątne blendy zamknięte półkoliście. Wysoka bryła kapliczki (jak poprzednia) zwieńczona została skomplikowaną formą daszka w kształcie ściętej piramidy o wklęsłych ściankach. Na jej szczycie ustawiony jest kuty żelazny krzyż z postacią Chrystusa wsparty na niewielkim kamiennym cokole. Kapliczka pomalowana farbą olejną na niebiesko, z białymi gzymsami i płycinami.

Oprócz kapliczek na terenie gminy Lubenia występują także figury przydrożne.

W południowej części miejscowości Siedliska, po południowo - wschodniej stronie drogi prowadzącej do Lubeni, obok domu nr 466 A znajduje się figura Matki Boskiej.

Postawiona została na miejscu starej kapliczki, którą ufundował Wojciech Wilk. Obecnie istniejąca figura Matki Boskiej Bolesnej ufundowana została przez Edwarda Kalembkiewicza. Sprowadzono ją z Piekar Śląskich, gdzie została wykonana w latach 1948 - 1950. Rzeźba ustawiona jest na wysokim postumencie w kształcie kopca wykonanego z kamieni. Na kopcu tym, od frontu, umieszczona została kapliczka w kształcie rombu, na której znajduje się napis: „OTO MATKA TWOJA”. W późniejszych latach wokół figury założono ogródek, a w 1961 r. otoczono ją żelaznym płotkiem.

➤ **Walory krajobrazowe**

Obszar gminy Lubenia charakteryzuje się urozmaiconą rzeźbą terenu o dość znacznych deniwelacjach (wysokości bezwzględne wahają się od 200-400 m n.p.m.

Z południowego-wschodu na północny zachód rozciąga się rozległa dolina o urozmaiconej rzeźbie terenu położona w obrębie Pogórza Karpackiego. Północna natomiast część gminy jest rozległą doliną o wyrównanej rzeźbie terenu.

Większość obszaru gminy zajmują wzgórza i doliny rzeczne o sporych deniwelacjach i dużych spadkach terenu.

Największą doliną, stanowiącą oś gminy, jest dolina rzeki Lubenki o szerokości od 100 m. w górnym biegu rzeki do około 300 m. w dolnym. Dolina Wisłoka, obejmująca północny fragment gminy o szerokości ok. 1 km. Rozszerza się w kierunku północno-wschodnim. Tereny pradolinne zbudowane są z utworów fliszowych:

- kredowych w części południowo-zachodniej,
- łupków trzeciorzędowych w części północno-wschodniej.

Spadki terenu na spłaszczonych w górnej części zboczach są zawarte zwykle w przedziale 10-20%, ale osiągają też 30%. Jest to jeden z czynników decydujących o tym, że w granicach gminy znajduje się wiele terenów osuwiskowych.

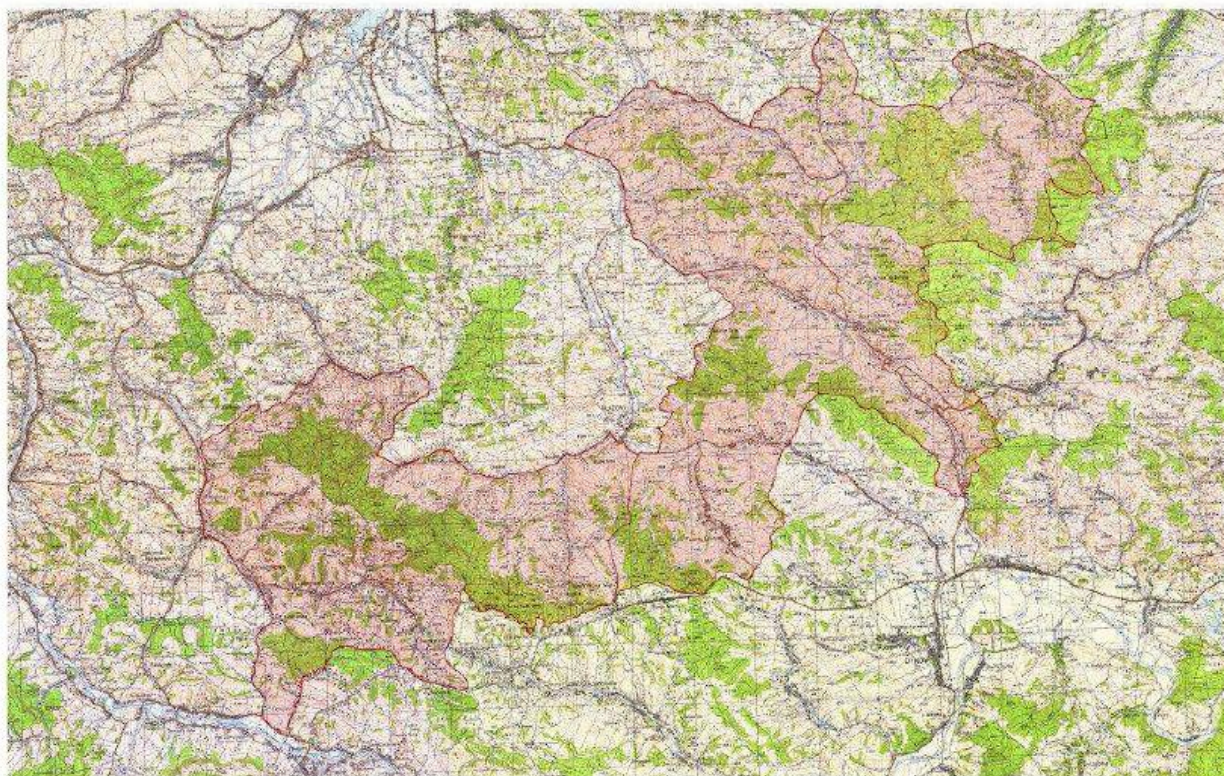
Na zboczach większości wzgórz dominuje krajobraz kulturowy charakterystyczny dla górskich obszarów rolniczych z łąkami, pastwiskami i zadrzewieniami śródpolnymi.

Lasy zajmują 24% ogólnej powierzchni tj. ok. 1294 ha. Niewielkie ich fragmenty urozmaicają krajobraz występują wzdłuż niektórych cieków.

Obszar gminy Lubenia posiada więc duże walory turystyczne i rekreacyjne. Korzystne jest więc uprawianie turystyki pieszej i pobytowej.

➤ **Hyżnieńsko-Gwoźnicki obszar chronionego krajobrazu**

Znaczna część gminy Lubenia (powierzchnia 1400 ha, ok. 26%), leży w Hyżnieńsko- Gwoźnickim Obszarze Chronionego Krajobrazu. Lasy w granicach tego obszaru zajmują około 550 ha.

Hyżnieńsko-Gwoźnicki Obszar Chronionego Krajobrazu
skala 1 : 50 000

Granica Hyżnieńsko - Gwoźnickiego Obszaru Chronionego Krajobrazu na obszarze gminy Lubenia przebiega wzdłuż dróg publicznych prowadzących od zachodu z przysiółka Zaklikówka w gminie Niebylec w kierunku wschodnim przez Sołonkę i Straszędzie, a następnie południowym w kierunku miejscowości Lecka w gminie Błażowa, przecinając granicę gminy na skraju kompleksu leśnego Sołonka.

Tereny objęte granicami Hyżnieńsko - Gwoźnickiego Obszaru Chronionego Krajobrazu na obszarze gminy stanowią zespół wzniesień będących fragmentem zbocza pasma wzgórza opartego na dolinie potoku Lubenka.

Znaczną część tego obszaru zajmują lasy leśnictwa Sołonka podległego Nadleśnictwu Strzyżów.

Wysokości wzniesień w granicach Hyżnieńsko - Gwoźnickiego Obszaru Chronionego Krajobrazu wahają się od 265 m. do 457 m. n.p.m.

➤ **Pomniki przyrody**

Na obszarze gminy Lubenia brak jest zabytkowych założeń parkowych jak też pozostałości po nich, a istniejące w rejestrze lub też proponowane do objęcia ochroną to na ogół drzewa pojedyncze, rosnące przy prywatnych posesjach.

➤ **Muzeum Regionalne w Solonce**

Duże znaczenie w szerzeniu kultury i zachowaniu dziedzictwa gminy Lubenia ma Muzeum Regionalne w Solonce. Powstało w 1985 r. i obecnie jego ekspozycja składa się z 3 tys. eksponatów związanych z gminą Lubenia, kulturą materialną i duchową wsi rzeszowskiej. Zbiory można oglądać w czterech głównych częściach placówki: Muzeum Historycznym, Muzeum Etnograficznym, Muzeum Strachów Polnych oraz Muzeum Fotografii Chłopskiej Bolesława Wróbla.

W **Muzeum Historycznym** zgromadzonych zostało kilkaset eksponatów głównie z okolic Lubeni. Znajdują się tu m.in. obiekty archeologiczne, szczątki zwierząt kopalnych (mamuta, nosorożca włochatego), biała broń, przedmioty codziennego użytku, monety itp. - od czasów neolitycznych, aż do I połowy XX w.

Muzeum Etnograficzne prezentuje kilkaset zabytków materialnych wsi związanych z życiem okolicznych mieszkańców od VII do XX w. (m.in. narzędzia, wytwory sztuki ludowej i rzemiosła chłopskiego, ubiory, obrazy oraz interesujące przedmioty codziennego użytku).

Muzeum Strachów Polnych istnieje od 1995 r. Ekspozycja prezentuje strachy zdjęte z pól Podkarpacia i Beskidów oraz innych terenów Polski, a także z zagranicy (Słowacja, Ukraina). Część strachów została wykonana przez dzieci w ramach cieszącej się dużym zainteresowaniem, a organizowanej w latach 1992-2005 imprezy pt. „Straszylisko”.

Muzeum Fotografii Chłopskiej Bolesława Wróbla gromadzi fotografie wykonane przez tego artystę samouka na szklanych kliszach w latach 1932-1960. Przedstawiają one fascynujące obrazy z życia wsi z I połowy XX w.: scenki rodzajowe, portrety chłopów oraz malownicze, nieistniejące już pejzaże wiejskie.

Wykaz obiektów wpisanych do rejestru zabytków Gminy Lubenia:

1. Straszdydle - Kościół parafialny p.w. Matki Bożej Nieustającej Pomocy - nr rej. A-174 z dnia 29.11.2006 r.;
2. Straszdydle - wyposażenie Kościoła parafialnego pw. Matki Bożej Nieustającej Pomocy - nr rej. B-150 z dnia 28.02.2006 r.;
3. Lubenia - grodzisko z wczesnego średniowiecza - nr rej. A-445 z dnia 23.12.1968 r.;
4. Siedliska stanowisko archeologiczne nr 10 (osada z epoki brązu i epoki żelaza - nr rej. A-899 z dnia 19.03.1992 r.

WYKAZ STANOWISK ARCHEOLOGICZNYCH Z TERENU GMINY LUBENIA

Lp.	Stanowisko	Rodzaj stanowiska	Chronologia	AZP
1	Lubenia 1	grodzisko	XI-XII w.	105-76/3
2	Lubenia 2	cmentarzysko	kultura przeworska	105-75/35
3	Lubenia 3	śląd osadnictwa	nieokreślona	105-75/36
4	Lubenia 4	osada	okres rzymski	105-75/37
5	Lubenia 5	osada	nieokreślona	105-75/38
6	Lubenia 6	osada	wczesne średniowiecze	105-75/39
7	Lubenia 7	osada	okres rzymski	105-76/21
8	Lubenia 8	osada	grupa tarnobrzeska	105-76/22
9	Lubenia 9	śląd osadnictwa	grupa tarnobrzeska	105-76/23
10	Lubenia 10			105-76/24
11	Lubenia 11	śląd osadnictwa		106-76/25
12	Lubenia 12	śląd osadnictwa		106-76/26
13	Lubenia 13	śląd osadnictwa		106-76/27
14	Lubenia 14	osada		106-76/28
15	Lubenia 15	osada		106-76/29
16	Lubenia 16	osada, śląd osadnictwa	neolit nieokreślona	106-76/4
17	Lubenia 17	osada		106-76/5
18	Lubenia 18	śląd osadnictwa		106-76/6
19	Lubenia 19	śląd osadnictwa		106-76/7
20	Lubenia 20	osada	średniowiecze	106-76/8
21	Lubenia 21	śląd osadnictwa		106-76/9
22	Lubenia 22	śląd osadnictwa		106-75/7
23	Siedliska 1	śląd osadnictwa		106-75/13
24	Siedliska 2	śląd osadnictwa		106-75/14
25	Siedliska 3	śląd osadnictwa		106-75/15
26	Siedliska 4	śląd osadnictwa		106-75/16
27	Siedliska 5	śląd osadnictwa		106-75/17
28	Siedliska 6	piecowisko		106-75/18
29	Siedliska 7	osada		106-76/30

30	Siedliska 8	osada		105-76/31
31	Siedliska 9	osada		105-76/32
32	Siedliska 10	osada		105-76/33
33	Siedliska 11	osada		105-76/34
34	Siedliska 12	osada		105-76/35
35	Siedliska 13	osada		105-76/36
36	Siedliska 14	śląd osadnictwa		105-76/37
37	Siedliska 15	śląd osadnictwa		105-76/38
38	Siedliska 16	śląd osadnictwa		105-76/39
39	Siedliska 17	śląd osadnictwa		105-76/40
40	Siedliska 18	śląd osadnictwa		105-76/41
41	Sołonka 1	śląd osadnictwa		105-76/1
21	Lubenia 21	śląd osadnictwa		106-76/9
22	Lubenia 22	śląd osadnictwa		106-75/7
23	Siedliska 1	śląd osadnictwa		106-75/13
24	Siedliska 2	śląd osadnictwa		106-75/14
25	Siedliska 3	śląd osadnictwa		106-75/15
26	Siedliska 4	śląd osadnictwa		106-75/16
27	Siedliska 5	śląd osadnictwa		106-75/17
28	Siedliska 6	piecowisko		106-75/18
29	Siedliska 7	osada		106-76/30
30	Siedliska 8	osada		105-76/31
31	Siedliska 9	osada		105-76/32
32	Siedliska 10	osada		105-76/33
33	Siedliska 11	osada		105-76/34
34	Siedliska 12	osada		105-76/35
35	Siedliska 13	osada		105-76/36
36	Siedliska 14	śląd osadnictwa		105-76/37
37	Siedliska 15	śląd osadnictwa		105-76/38
38	Siedliska 16	śląd osadnictwa		105-76/39
39	Siedliska 17	śląd osadnictwa		105-76/40
40	Siedliska 18	śląd osadnictwa		105-76/41
41	Sołonka 1	śląd osadnictwa		105-76/1
42	Sołonka 2	śląd osadnictwa		105-76/10
43	Straszydle 1	śląd osadnictwa		105-76/11
44	Straszydle 2	osada		106-76/12
45	Straszydle 3	śląd osadnictwa	nieokreślona	106-76/13
46	Straszydle 4	śląd osadnictwa		106-76/14
47	Straszydle 5	osada		106-76/15
48	Straszydle 6	śląd osadnictwa		106-76/16
49	Straszydle 7	śląd osadnictwa		106-76/17

50	Straszydle 8	osada, ślad osadnictwa		106-76/18
51	Straszydle 9	śląd osadnictwa		106-76/19
52	Straszydle 10	śląd osadnictwa		106-76/20
53	Straszydle 11	śląd osadnictwa		106-76/21
54	Straszydle 12	śląd osadnictwa	epoka brązu	106-76/22
55	Straszydle 13	śląd osadnictwa	późne średniowiecze	106-76/23
56	Lubenia 23	osada	XI-XIII w.	106-76/48

6. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego gminy Lubenia. Analiza szans i zagrożeń

SILNE STRONY	SŁABE STRONY
1. atrakcyjny kraj obraz kulturowy i naturalny, 2. dobre rozpoznanie zasobów dziedzictwa kulturowego z terenu gminy	1. niewystarczające środki finansowe na konserwację i rewaloryzację obiektów zabytkowych, 2. brak infrastruktury turystycznej,
3. dogodne położenie - niewielka odległość do miasta Rzeszowa, 4. dobra infrastruktura drogowa,	3. brak promocji zasobów dziedzictwa kulturowego, 4. niewystarczająca świadomość społeczna o konieczności należytego dbania o zabytki
SZANSE	ZAGROZENIA
1. rozwój turystyki i agroturystyki, 2. budowa tras turystycznych, rowerowych, 3. pozyskiwanie funduszy na działania strukturalne dotyczące ochrony zabytków, 4. edukacja w dziedzinie zarządzania dziedzictwem kulturowym	1. pogarszający się stan techniczny obiektów zabytkowych, 2. samowolne działania na zabytkach bez uzgodnień i pozwoleń konserwatorskich, 3. brak działań w celu pozyskania środków z zewnątrz na ochronę zabytków

7. Założenia programowe - priorytety, kierunki działań i zadania do realizacji programu opieki nad zabytkami

Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Lubenia na lata 2013-2016 ma służyć ochronie i wykorzystaniu lokalnych zasobów dziedzictwa kulturowego do różnych dziedzin życia społecznego w okresie czterech lat od podjęcia uchwały przez Radę Gminy.

Gminny program opieki nad zabytkami powinien służyć wspieraniu działań prorozwojowych, które mają na celu poprawę funkcjonowania materialnego dziedzictwa kulturowego decydującego w znacznym stopniu o zasobach i walorach gminy.

Pierwszym podjętym i zrealizowanym przez gminę działaniem w sferze ochrony zabytków było opracowanie gminnej ewidencji zabytków (zbioru kart adresowych GEZ). Stanowi ona podwalinę dla wszelkich dalszych działań w tym zakresie. Warunkiem koniecznym i niezbędnym w formułowaniu priorytetów w zakresie ochrony dóbr kultury jest wskazanie obiektów o unikalnych cechach stylistycznych, wysokich wartościach architektonicznych i historycznych, które świadczą o specyfice danego regionu i lokalnej tożsamości kulturowej.

Głównym celem programu opieki nad zabytkami Gminy Lubenia jest wzmocnienie ochrony i opieki nad zabytkami oraz poprawa ich stanu zachowania. Możliwe to będzie dzięki czynnej współpracy władz samorządowych z wojewódzkim konserwatorem zabytków oraz właścicielami i posiadaczami obiektów zabytkowych.

Kolejnym celem jest wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego, włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, a tym samym podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych. Zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania. Ważnym zadaniem również będzie wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami.

8. Instrumentarium realizacji programu opieki nad zabytkami Gminy Lubenia

Cele i zadania zawarte w niniejszym *Programie* realizowane będą poprzez:

- 1) Czynną współpracę władz samorządowych z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków oraz z właścicielami i posiadaczami obiektów zabytkowych.
- 2) Dofinansowanie prac konserwatorskich przy obiektach niebędących własnością gminy zgodnie z uchwałą Nr X/42/2011 Rady Gminy Lubenia z dnia 25 lipca 2011 r. w sprawie określenia trybu postępowania o udzielenie dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków.
- 3) Działania własne Gminy:
 - wnioskowanie o wpis do rejestru zabytków, które winny być objęte ochroną;
 - prowadzenie działań edukacyjnych.
 - Pomoc w pozyskiwaniu środków zewnętrznych osobom prywatnym posiadającym obiekty zabytkowe

9. Zasady oceny realizacji programu opieki nad zabytkami

Zgodnie z art. 87 pkt. 5 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami istnieje obowiązek sporządzenia przez wójta sprawozdań z realizacji gminnych programów opieki nad zabytkami i przedstawiania ich radzie gminy.

Sprawozdania te wykonywane są co dwa lata, wykonanie sprawozdania powinna poprzedzić ocena poziomu realizacji gminnego programu uwzględniająca:

- bieżący monitoring (przynajmniej raz do roku) stanu obiektów ujętych w gminnej ewidencji zabytków,
- ocenę zaawansowania prac związanych z rewitalizacją obiektów zabytkowych;
- ocenę realizacji programu edukacji i promocji zabytków;
- ocenę kontaktów z właścicielami obiektów zabytkowych, w zakresie działań zmierzających do ich rewitalizacji.

Proces monitorowania będzie polegał na obserwowaniu zmian, jakie zachodzą w wyniku realizacji celów i zadań programu oraz analizie zebranych danych i opracowaniu raportów. Kontrola nad realizacją zadań ujętych w programie przeprowadzana będzie po upływie dwóch lat oraz programowanie opieki nad zabytkami na kolejne lata, pozwoli na zweryfikowanie obecnie poczynionych zadań, ewentualną zmianę kierunków działania i dopasowanie programu do lokalnych potrzeb i możliwości finansowych Gminy Lubenia.

10. Źródła finansowania gminnego programu opieki nad zabytkami Gminy Lubenia

Zgodnie z art. 71 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami:

- Osoba fizyczna lub jednostka organizacyjna posiadająca tytuł prawny do zabytku wynikający z prawa własności, użytkowania wieczystego, trwałego zarządu, ograniczonego prawa rzeczowego albo stosunku zobowiązaniowego sprawuje opiekę nad zabytkami, finansując prowadzenie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy tym zabytku.
- Zadaniem własnym jednostki samorządu terytorialnego posiadającym tytuł prawny do zabytku, jest sprawowanie opieki nad zabytkiem, w tym finansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych.

Właściele obiektów wpisanych do rejestru zabytków albo posiadający taki zabytek w trwałym zarządzie mogą starać się o udzielenie dotacji celowej z budżetu państwa na dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy tym zabytku, możliwe jest również dofinansowanie prac z innych źródeł. Podstawowe źródła finansowania to:

- 1) Źródła publiczne:

- a) budżetu państwa - są to środki w ramach dotacji programów Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji na remont i konserwacje obiektów sakralnych wpisanych do rejestru zabytków;
- b) Podkarpackiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków na prace konserwatorskie przy zabytkach archeologicznych, nieruchomościach i ruchomych wpisanych do rejestru zabytków;
- c) budżetu samorządu województwa - m.in. dotacje celowe prowadzone przy pracach konserwatorskich, restauratorskich i robotach budowlanych przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków;
- d) granty samorządu województwa dla podmiotów nie zaliczanych do sektora finansów publicznych, nagrody;
- e) budżetu samorządu gminy - m.in. dotacje na finansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków;
- f) fundusze Unii Europejskiej związane z programami uwzględniającymi dziedzictwo kulturowe, m.in.:
 - Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko,
 - Regionalny Program Operacyjny,
 - Program Operacyjny Innowacyjna Gospodarka,
 - Program Rozwoju Obszarów Wiejskich,
 - Program Europejskiej Współpracy Terytorialnej;
 - Inne źródła zagraniczne
- 2) Źródła prywatne:
 - a) osób fizycznych - składki i zbiórki publiczne na określony cel dla danej wspólnoty społecznej;
 - b) osób prawnych;
 - c) organizacji pozarządowych - stowarzyszeń, fundacji;

Dotacja na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane (art. 77) może obejmować nakłady konieczne na:

- sporządzenie ekspertyz technicznych i konserwatorskich;
- przeprowadzenie badań konserwatorskich lub architektonicznych;
- opracowanie programu prac konserwatorskich i restauratorskich;
- wykonanie dokumentacji konserwatorskiej;
- wykonanie projektu budowlanego zgodnie z przepisami Prawa budowlanego;
- sporządzenie projektu odtworzenia kompozycji wnętrz;
- zabezpieczenie, zachowanie i utrwalenie substancji zabytku;
- stabilizację konstrukcyjną części składowych zabytku lub ich odtworzenie w zakresie niezbędnym dla zachowania tego zabytku;
- odnowienie lub uzupełnienie tynków i okładzin architektonicznych albo ich całkowite odtworzenie, z uwzględnieniem charakterystycznej dla tego zabytku kolorystyki;
- odtworzenie zniszczonej przynależności zabytku, jeżeli odtworzenie to nie przekracza oryginalnej substancji tej przynależności;
- odnowienie lub całkowite odtworzenie okien, w tym ościeżnic i okiennic, zewnętrznych odrzwi i drzwi, więźby dachowej, pokrycia dachowego, rynien i rur spustowych;
- modernizację instalacji elektrycznej w zabytkach drewnianych lub w zabytkach, które posiadają oryginalne, wykonane z drewna części składowe i przynależności;
- wykonanie izolacji przeciwwilgociowej;

- uzupełnienie narysów ziemnych dzieł architektury obronnej oraz zabytków archeologicznych nieruchomych o własnych formach krajobrazowych;
- zakup materiałów konserwatorskich i budowlanych niezbędnych do wykonania prac i robót przy zabytku wpisanym do rejestru;
- zakup i montaż instalacji przeciwłamaniowej oraz przeciwpożarowej i odgromowej.

11. Realizacja i finansowanie przez gminę zadań z zakresu ochrony zabytków

W latach 2013 - 2016 głównym celem działań Gminy będzie podniesienie wartości zachowanego dziedzictwa kulturowego w świadomości lokalnej społeczności a także zbieranie informacji i przygotowanie narzędzi pozwalających na zahamowanie procesu degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania.

W tym celu zakłada się wykonanie następujących zadań:

- udostępnienie informacji o zabytkach znajdujących się na terenie gminy przez zamieszczenie GEZ na stronie internetowej gminy;
- współpraca z właścicielami, posiadaczami zabytków - informowanie o możliwości pozyskiwania funduszy na ten cel;
- stałe prowadzenie monitoringu i weryfikacji obiektów uwzględnionych w gminnej ewidencji zabytków
- prowadzenie prac renowacyjnych przy zabytkowych kapliczkach

W pierwszej kolejności będą prowadzone prace przy obiektach:

Siedliska - kapliczka z dzwonkiem

Siedliska - cmentarz parafii Lubenia (kaplica cmentarna)

W dniu 25 lipca 2011 r. podjęto uchwałę Rady Gminy Lubenia nr X/42/2011 w sprawie określenia zasad udzielania dotacji z budżetu Gminy Lubenia na dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków. Przyznano dotację dla Parafii Rzymsko - Katolickiej w Straszylu na „Remont zabytkowego ołtarza głównego w Kościele p.w. Matki Bożej Nieustającej Pomocy w Straszylu.”

12. Postanowienia końcowe

Realizacja programu poddana będzie ocenie Rady Gminy Lubenia, po upływie dwóch lat od jego uchwalenia.